

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՐՏԱԿ ՂԱԶԱՐՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱՆՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 169.8-ՐԴ ՆՈՂՎԱԾԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

19 սեպտեմբերի 2012թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարոյթյունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովհաննիսյանի, Ն. Նազարյանի (զեկուցող), Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Արտակ Ղազարյանի դիմումի հիման վրա՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ Նայասարանի Նանրապետության օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ա. Ղազարյանի՝ 02.04.2012թ. ՆՏ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Դիմողի ներկայացուցիչն է փաստաբան Կ. Թումանյանը, իսկ գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՏ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչներն են ՆՏ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության իրավական փորձաքննության բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Մխիթարյանը, նույն բաժնի առաջապար մասնագետ Ն. Սարգսյանը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պարասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հետագոյնով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգիրքը, աշխարավարձի իրավունքի իրացման հարաբերություններ կարգավորող ՆՏ օրենսդրական ակտերը, միջազգային համաձայնագրերը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դարարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Յ**.

1. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգիրքը ՆՍՄ Գերագոյն խորհրդի կողմից ընդունվել է 1985 թվականի դեկտեմբերի 6-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1986 թվականի հունիսի 1-ից:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող «Գործարտի կողմից աշխարավարձ չհաշվարկելը եւ (կամ) չվճարելը» վերառությամբ 169.8-րդ հոդվածը սահմանում է.

«Գործարտի կողմից Նայասրանի Նանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կամ ժամկետներում աշխարավարձ չհաշվարկելը կամ չվճարելը կամ ոչ աշխարողի մեղքով առաջացած պարապորդի ժամանակ վճարում չկատարելը կամ «Նվազագոյն ամսական աշխարավարձի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 1-ին եւ (կամ) 2-րդ հոդվածներով նախատեսված չափից պակաս աշխարավարձ սահմանելը կամ այդ մեծությունը գերազանցող չափով աշխարավարձը սխալ հաշվարկելը՝

առաջացնում է քուզանքի նշանակում խախտում թույլ տված անձի նկատմամբ՝ յուրաքանչյուր աշխարողի մասով չհաշվարկված կամ չվճարված աշխարավարձի մեկ քառորդի չափով:

Նույն խախտումը, որը կատարվել է վարչական քույժի միջոցներ կիրառելուց հետո՝ կրկին անգամ, մեկ տարվա ընթացքում՝

առաջացնում է քուզանքի նշանակում խախտում թույլ տված անձի նկատմամբ՝ յուրաքանչյուր չհաշվարկված կամ չվճարված աշխարավարձի մեկ երկրորդի չափով:

Գործարտն ազատվում է սույն հոդվածով նախատեսված՝ աշխարավարձ չվճարելու համար սահմանված պարասխանարվոյթունից, եթե աշխարավարձ սրացողը գործարտին օրենսդրությամբ սահմանված կարգով չի ներկայացրել իր սոցիալական ապահովոյթյան քարտը կամ սոցիալական ապահովոյթյան քարտ չունենալու մասին տեղեկանքը»:

Նիշյալ հոդվածում ՆՆ Ազգային ժողովի կողմից փոփոխություններ եւ լրացումներ են կատարվել 26.12.02 ՆՕ-499-Ն, 25.12.03 ՆՕ-31-Ն, 24.03.05 ՆՕ-78-Ն, 22.02.07 ՆՕ-104-Ն, 06.12.07 ՆՕ-296-Ն, 27.11.08 ՆՕ-202-Ն ՆՆ օրենքներով:

2. Գործի դատավարական նախապարմությունը հանգում է հետեւյալին. ըստ գործում առկա նյութերի՝ ՆՆ աշխատանքի գլխավոր պետական փեսուզի 2009թ. փետրվարի 4-ի թիվ 40/1 հանձնարարագրով ՆՆ աշխատանքի պետական փեսուզյան աշխատակիցները «Ավտոգեն-Մ» ՍՊԸ-ում կատարել են ըստ անհրաժեշտության ստուգում, որի արդյունքում 13.02.2009թ. կազմվել է արձանագրություն ու ստուգման ակտ եւ արձանագրվել է, որ հիշյալ ՍՊԸ-ի կողմից խախտվել է ՆՆ աշխատանքային օրենսգրքի 130-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջը, այն է՝ աշխատողներին վերջնահաշվարկի օրը հաշվարկվել, սակայն չի վճարվել առ 13.02.2009թ. ընդհանուր առմամբ 7.820.605 ՆՆ դրամ վերջնահաշվարկի գումար, եւ ՆՆ աշխատանքային օրենսգրքի 192-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, այն է՝ «Ավտոգեն-Մ» ՍՊԸ-ում առկա է ընդհանուր գումարով՝ 35.159.373 ՆՆ դրամ հաշվարկված եւ չվճարված աշխատավարձ, որն առաջացնում է պարտասխանապետություն Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՆ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի 1-ին մասին համապարասխան: Տեսուչյան պետի փեղակալը 03.03.2009թ. կայացրել է թիվ 30 որոշումը, որով «Ավտոգեն-Մ» ՍՊԸ-ի գործադիր փնօրեն Արփակ Ղազարյանին, որպես խախտում թույլ տված անձի, ենթարկել է վարչական պույժի:

ՆՆ աշխատանքի պետական փեսուչյունը 19.03.2009թ. հայցադիմում է ներկայացրել ՆՆ վարչական դատարան ընդդեմ «Ավտոգեն-Մ» ՍՊԸ-ի փնօրեն Արփակ Ղազարյանի՝ հօգուտ պետական բյուջեի՝ 8.789.843 ՆՆ դրամ վարչական պուզանք գանձելու մասին վճարման կարգադրություն արձակելու պահանջի վերաբերյալ: Արփակ Ղազարյանը 20.04.2009թ. ներկայացրել է հակընդդեմ հայց՝ ՆՆ աշխատանքի պետական փեսուչյան՝ վարչական պույժ նշանակելու մասին 03.03.2009թ. թիվ 30 որոշումն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին:

ՆՆ վարչական դատարանի՝ 27.04.2009թ. որոշմամբ վճարման կարգադրության վարույթից անցում է կատարվել հայցային վարույթի, եւ հակընդդեմ հայցն ընդունվել է վարույթ: ՆՆ վարչական դատարանի՝ 07.07.2011թ. վճռով հայցը բավարարվել է, իսկ հակընդդեմ հայցը՝ մերժվել: Նիշյալ դատական ակտը Արփակ Ղազարյանի կողմից բողոքարկվել է ՆՆ վերաքննիչ վարչական դատարան, որի՝ 15.11.2011թ. որոշմամբ Արփակ Ղազարյանի վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, իսկ ՆՆ վարչական դատարանի՝ 07.07.2011թ. վճիռը թողնվել է անփոփոխ:

ՏՏ վերաքննիչ վարչական դատարանի՝ 15.11.2011թ. որոշումը Արտակ Ղազարյանի կողմից բողոքարկվել է ՏՏ վճռաբեկ դատարան, որի՝ 11.01.2012թ. որոշմամբ ներկայացված վճռաբեկ բողոքը վերադարձվել է:

3. Վիճարկելով Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ այդ նորմն առաջին հերթին հակասում է ՏՏ Սահմանադրության 1-ին հոդվածում նշված իրավական պետության սկզբունքի բաղկացուցիչ մաս կազմող իրավական որոշակիության սկզբունքին: Մեկնաբանելով ՏՏ Սահմանադրության, ՏՏ աշխատանքային եւ քաղաքացիական օրենսգրքերի մի շարք իրավանորմեր՝ դիմող կողմը գտնում է, որ աշխատողին սահմանված կարգով կամ ժամկետներում աշխատավարձ չհաշվարկելու կամ չվճարելու կամ ոչ աշխատողի մեղքով առաջացած պարատրոհի ժամանակ վճարում չկատարելու կամ «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» Նայասարանի Նանրատետրության օրենքի 1-ին եւ (կամ) 2-րդ հոդվածներով նախատեսված չափից պակաս աշխատավարձ սահմանելու կամ այդ մեծությունը գերազանցող չափով աշխատավարձը սխալ հաշվարկելու դեպքերում նյութական պարասխանավորություն է կրում ընկերությունը կամ կազմակերպությունը, քանի որ աշխատողը որոշակի աշխատանք է կատարում ընկերության կամ կազմակերպության համար, եւ աշխատողի նկատմամբ նրա իրավունքները խախտող գործողություն կամ անգործություն է կատարում ընկերությունը, այլ ոչ թե փնօրենը:

Միեւնույն ժամանակ, դիմող կողմը նշում է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքով վարչական իրավախախտում կատարող սուբյեկտ կարող է լինել միայն ֆիզիկական անձը, իսկ օրենսդիրը նույն օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածում նշված «գործարու» հասկացության ներքո նկատի է ունեցել միայն ընկերության կամ կազմակերպության փնօրենին կամ անհատ ձեռնարկատեր ֆիզիկական անձին: Այդ իսկ պարճառով նշված վարչական ներգործության միջոցը կիրառվում է միայն փնօրենների նկատմամբ: Դիմող կողմը գտնում է, որ վիճարկվող նորմի կիրառման համար նախատեսված չէ արարքի կատարման որեւէ ձեւ, այսինքն՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածն իր բնույթով փուզանք է նախատեսում մեղքի բացակայության պայմաններում, հետեւաբար, անձին գրկում է նշված նորմով սահմանված գործողությունների կամ անգործության հետ իր վարքագծի համապարասխանեցման հնարավորությունից: Վիճարկվող հոդվածը շարադրված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ կրա քաղաքացուն, փվյալ պարագայում ընկերության եւ կազմակերպության

վնօրենին, համապետել դրա հետ իր վարքագիծը, մասնավորապես, կարարել իր լիազորություններից բխող այնպիսի գործողություններ, որոնց չկատարման համար կարող է վրա հասնել վարչական ներգործության միջոցը:

Դիմողը գտնում է նաև, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՏՏ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին և ՄԻԵԿ-ին կից 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածին: Մեկնաբանելով ՏՏ Սահմանադրության և ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի մի շարք իրավանորմեր՝ դիմողը եզրահանգում է, որ անձի սեփականության իրավունքն իր կամքին հակառակ դատական կարգով կարող է դադարեցվել, եթե նա ունի այլ սուբյեկտի նկատմամբ որոշակի չկատարված գույքային պարտավորություններ, կամ՝ բռնագրավման միջոցով, եթե նա կատարել է որոշակի հանցագործություն: Այս դեպքում դիմողը որևէ անձի նկատմամբ չունի որևէ պարտավորություն և չի կատարել որևէ հանցագործություն, հետևաբար, վիճարկվող նորմի ուժով դիմողի սեփականության իրավունքը դադարեցնելու հիմքերը հակասահմանադրական են: Վկայակոչելով ՄԻԵԿ-ին կից 1-ին արձանագրության 1-ին հոդվածի 2-րդ մասը՝ դիմողը նշում է, որ սույն դեպքում չի կարող անձի նկատմամբ նշանակվածը համարվել փուզանք, քանի որ անձի նկատմամբ փույժը կարող է նշանակվել միայն մեղքի առկայության պայմաններում: Բացի դրանից, ըստ դիմող կողմի, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի 26-րդ հոդվածը, որով նախատեսված է փուզանքը՝ որպես վարչական փույժի տեսակ, 2002թ. դեկտեմբերի 11-ին ուժը կորցրած է ճանաչվել, հետևաբար, ՏՏ օրենսդրությունը վարչական փույժի նման տեսակ չի նախատեսում:

Դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմը հակասում է ՏՏ Սահմանադրության 22-րդ հոդվածի 3-րդ պարբերությանը և ՄԻԵԿ-ի 7-րդ հոդվածին: Մեկնաբանելով ՏՏ քրեական օրենսգրքի մի շարք դրույթներ՝ դիմողը գտնում է, որ իր նկատմամբ նշանակվել է փույժ, որը պետք է դիտարկել, հավասարեցնել և գնահատել որպես «քրեական մեղադրանք»: Հետևաբար, այն պետք է լիներ քրեական օրենքի հիման վրա, սակայն քրեական օրենքն առանց մեղքի պարասխանավորություն չի նախատեսում:

4. Պարասխանող կողմը գտնում է, որ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածը համապարասխանում է ՏՏ Սահմանադրության 1-ին հոդվածին, 22-րդ հոդվածի երրորդ պարբերությանը և 31-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին՝ հետևյալ հիմնավորումներով:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգիրքը պարասխանա-
 փութության սուբյեկտ է դիտում ոչ միայն ֆիզիկական անձանց, այլև պաշտոնաթա-
 անձանց: Մեկնաբանելով ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 50-րդ, 52-րդ և 57-րդ հոդ-
 վածները՝ պարասխանող կողմը գտնում է, որ իրավաբանական անձի իրավասուբյեկ-
 տությունն իրականացնում է ոչ թե իրավաբանական անձը, որպես այդպիսին, այլ նրա
 մարմինները, քանի որ այն քաղաքացիական իրավունքներ է ձեռք բերում և
 քաղաքացիական պարտականություններ է սրանձնում իր մարմինների միջոցով:
 Կազմակերպության կառավարման մարմինները, այդ թվում՝ գործադիր փնտրենը,
 իրականացնում են պարասխանափու գործառույթներ իրենց իրավասության
 շրջանակներում և իրենց աշխատանքով պայմանավորում են կազմակերպության
 գործունեության արդյունավետությունը: Այդ պարճառով էլ օրենսդիրը վարչական
 պարասխանափութության սուբյեկտ է դիտարկում խախտում թույլ տված անձին, որը
 կարող է լինել թե՛ անհատ ձեռնարկատեր հանդիսացող ֆիզիկական անձը, թե՛
 իրավաբանական անձի կառավարման մարմինը: Տվյալ դեպքում, օրենսդիրը
 վարչական իրավախախտման սուբյեկտ է դիտում այն անձին, ով պարասխանափու է
 աշխատավարձ հաշվարկելու և վճարելու համար:

Ըստ պարասխանող կողմի՝ դիմողը կամայական մեկնաբանության է
 ենթարկել վիճարկվող հոդվածը: Պարասխանողը գտնում է, որ թեև մեղքի ձեռը
 նշված չէ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի հատուկ մասի
 նորմերում, սակայն դա չի նշանակում, որ անձը վարչական պարասխանափութության է
 ենթարկվում առանց մեղքի: Վկայակոչելով օրենսգրքի 9-րդ, 19-րդ և 32-րդ
 հոդվածները, պարասխանողը նշում է, որ մեղքը վարչական իրավախախտման
 հիմնական և պարագրի փարթ է, որը հաշվի է առնվում փույժ նշանակելիս:

Պարասխանողը գտնում է նաև, որ դիմողը, ըստ էության, վիճարկում է ոչ թե
 վիճարկվող հոդվածի սահմանադրականությունը, այլ իր նկատմամբ կայացված
 ակտի իրավաչափությունը, հետևաբար՝ դիմումում բարձրացված հարցը ենթակա չէ
 սահմանադրական դարարանի քննությանը: Այնուամենայնիվ, անդրադառնալով վի-
 ճարկվող հոդվածի՝ ՏՏ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին
 համապարասխանությանը, պարասխանողը գտնում է, որ գործող իրավակարգավոր-
 ման պայմաններում ապահովվում են նշված հոդվածով նախատեսված՝ սեփականա-
 փիրոջ կողմից իր գույքի փրապեման, օգրագործման և փնտրինման
 իրավագորության իրականացման երաշխիքները:

Ըստ պարասխանողի՝ վիճարկվող հոդվածի՝ ՏՏ Սահմանադրության 22-րդ
 հոդվածի 3-րդ պարբերությանը հակասելու վերաբերյալ փաստարկները հիմնագուրկ

են, քանի որ վերոհիշյալ օրենսգրքի 9-րդ հոդվածում վարչական իրավախախտումը բնորոշվում է որպես մեղավորությամբ կատարված արարք, եւ դիմողը, ըստ էության, այսպեղ եւս բարձրացնում է իր նկատմամբ կիրառված դատական ակտի իրավաչափության հարց:

5. Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը կարելուորում է.

- ՆՆ Սահմանադրության 32-րդ հոդվածով երաշխավորված արդարացի եւ օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի սահմանադրաիրավական եւ միջազգային իրավական բովանդակության բացահայտումը եւ այդ իրավունքի իրացումն երաշխավորող միջոցների բնութագիրը,

- անձի՝ աշխատավարձի իրավունքի խախտմանն ուղղված գործողությունների (անգործության) անիրավաչափության եւ դրանց իրավական հետեւանքի սահմանման օրենսդրական կարգավորումը,

- վիճարկվող նորմում նախատեսված զանցանքի սուբյեկտի, սուբյեկտիվ եւ օբյեկտիվ կողմերի առանձնահատկությունների բացահայտումը՝ ելնելով Վարչական իրավախախտումների մասին ՆՆ օրենսգրքով հարաբերությունների իրավակարգավորման ընդհանուր փրամաբանությունից:

Արդարացի եւ օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքը որպես անձի՝ իր եւ իր ընտանիքի կենսագործունեությունն ապահովող սոցիալ-փոխարեսական կարելուոր միջոց, երաշխավորված է ՆՆ Սահմանադրության 32-րդ հոդվածով, ինչպես նաեւ միջազգային իրավական մի շարք փաստաթղթերով (ՄԱԿ-ի, Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության շրջանակներում կնքված՝ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր, Տնտեսական, սոցիալական եւ մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր, Նվազագույն աշխատավարձի սահմանման մասին կոնվենցիա, Նվազագույն աշխատավարձի սահմանման ընթացակարգի մասին կոնվենցիա, Գյուղատնտեսության մեջ նվազագույն աշխատավարձի սահմանման ընթացակարգի մասին կոնվենցիա եւ այլն), որոնց համաձայն յուրաքանչյուր աշխատող ունի արդարացի եւ օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունք: Այն հիմնարար իրավունք է, որից սկզբունքորեն հետեւում է, որ, նախ՝ աշխատավարձն արդարացիորեն պետք է համապատասխանի կատարված աշխատանքի ծավալին ու որակին (մասնագիտական համապատասխան չափանիշներին), եւ երկրորդ՝ ցածր չլինի օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի չափից: Վերջինիս դեպքում

այդ չափի սահմանումը վերապահված է բացառապես օրենքին: Միաժամանակ, ներպետական օրենսդրության խնդիրն է նաև համապարասխան իրավակարգավորմամբ երաշխավորել նվազագույն աշխատավարձի իրավունքի գործադրման անհրաժեշտ պայմանները, այդ թվում՝ պաշտպանությունն ամեն փեսակ ուրնագությունից:

Արդարացի է օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերությունները ՏՏ-ում կարգավորվում են ՏՏ աշխատանքային օրենսգրքով (ՏՕ-124-Ն), «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» ՏՏ օրենքով (ՏՕ-66-Ն), օրենսդրության այլ ակտերով, այդ թվում՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքով: Դրանցում նախատեսված են մի շարք իրավադրույթներ, որոնք կազմելով համակարգային ամբողջականություն՝ կոչված են ապահովելու ՏՏ Սահմանադրության վերոհիշյալ նորմի երաշխավորված իրացումը, ինչպես նաև ստեղծելու կայուն սոցիալ-իրավական է փնտրեսական նախապայմաններ անձի արժանապարհիվ կենսագործունեության համար: Այդ իրավանորմերի համալիր ուսումնասիրությունը վկայում է, որ նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացման երաշխավորումը նաև սահմանադրաիրավական է միջազգային իրավական կարևոր նախապայման է ՏՏ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքներին համապարասխան անձի նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի է օրենքով նախատեսված աշխատանքային այլ իրավունքների երաշխավորված գործադրման, պաշտպանության, ինչպես նաև աշխատանքային իրավահարաբերությունների կարգավորման բնագավառում իրավահավասարության, սոցիալական արդարության սկզբունքի հաստատման ու իրացման համար:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ արդարացի է օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացումն ըստ դրա սահմանադրաիրավական է միջազգային իրավական բովանդակության՝ երաշխավորելի է մի շարք պարտադիր իրավապայմանների առկայության պայմաններում, մասնավորապես.

- աշխատավարձի ամսական նվազագույն չափը, ինչպես նաև աշխատանքի վարձարրության նվազագույն պայմանները պետք է սահմանվեն օրենքով, իսկ օրենքով նախանշված առանձին դեպքերում՝ նաև կոլեկտիվ պայմանագրով,

- յուրաքանչյուր աշխատող ունի աշխատանքային պայմանագրով նախատեսված է օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունք,

- յուրաքանչյուր ոք ունի հավասար աշխատանքի դիմաց հավասար վարձատրության իրավունք,

- յուրաքանչյուր աշխատող ունի իր եւ իր ընտանիքի համար մարդկային արժանապատվությանը հարիր գոյություն ապահովող արդար ու նպաստավոր վարձատրության իրավունք,

- յուրաքանչյուր աշխատող ոչ իր մեղքով առաջացած պարապուրդի ժամանակ վճարում ստանալու իրավունք ունի,

- գործատուի կողմից աշխատավարձի հաշվարկումն ու վճարումը կատարվում է օրենքով նախանշված սկզբունքներով որոշված ժամկետներում եւ կարգով,

- գործատուն պարասխանատու է աշխատավարձի ժամանակին եւ ամբողջությամբ վճարման, ինչպես նաեւ վերջինիս կետանցման համար,

- գործատուն պարասխանատու չէ, եթե աշխատավարձ չի վճարվել ոչ իր մեղքով:

Այսպիսով, արդարացի եւ օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքը երաշխավորելի է, եթե գործատու իրավասութեւնների կողմից ապահովվեն վերոթվարկյալ իրավապայմանները (կատարվեն պարտականությունները), որոնցից շեղումն ըստ այդ իրավապայմանների կհանգեցնի պարասխանատվության: Այդ նպատակին են ծառայում, նախ՝ ՏՏ աշխատանքային օրենսգրքի 38-րդ, 179-րդ (3-րդ մաս) եւ 198-րդ հոդվածների դրույթները: Կարգավորելով աշխատանքի եւ նվազագույն աշխատավարձի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերություններ՝ օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 9-րդ կետի համաձայն՝ աշխատանքային իրավունքների պաշտպանությունն իրականացվում է «...տուգանք (տուժանք) բռնագանձելով», 179-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն աշխատողի ժամավճարի չափը կամ ամսական աշխատավարձը չի կարող պակաս լինել նվազագույն աշխատավարձի չափից, իսկ նույն օրենսգրքի 198-րդ հոդվածն աշխատավարձի եւ աշխատանքային հարաբերությունների հետ կապված այլ վճարումների ժամկետանց վճարման դեպքերում նախատեսում է տուժանք՝ վճարման ենթակա աշխատավարձի 0,15 տոկոսի չափով, բայց ոչ ավելի, քան վճարման ենթակա գումարի չափը:

Իրավակարգավորիչ նույնպիսի նպատակին է միտված Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող նորմը, համաձայն որի՝ վարչական պարասխանատվության են ենթակա գործատուի հետեւյալ գործողությունները (անգործությունը).

- աշխատավարձ չհաշվարկելը եւ չվճարելը,

- ոչ աշխատողի մեղքով առաջացած պարապուրդը չվճարելը,
- նվազագույն աշխատավարձի չափից պակաս աշխատավարձ սահմանելը,
- նվազագույն աշխատավարձի մեծությանը գերազանցող չափով աշխատավարձը սխալ հաշվարկելը:

Միաժամանակ, գործատուն ազատվում է աշխատավարձ չվճարելու համար պարասխանավորությունից, եթե այն պայմանավորված է աշխատողի՝ օրենքով նախատեսված իր պարտականության չկատարմամբ, մասնավորապես, եթե աշխատավարձ ստացողը գործատուին օրենսդրությամբ սահմանված կարգով չի ներկայացրել իր սոցիալական ապահովության քարտը կամ սոցիալական ապահովության քարտ չունենալու մասին տեղեկանքը (Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածի 3-րդ մաս):

Այսպիսով, ինչպես ՏՏ աշխատանքային օրենսգրքի վերոհիշյալ, այնպես էլ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՏՏ օրենսգրքի վիճարկվող նորմերն իրենց իրավակարգավորման առարկայով կազմում են համակարգային ամբողջություն, որոնց բովանդակային վերլուծությունը վկայում է, որ արդարացի է օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորելիս օրենսդիրն ելել է իրավական այն մեկնակետից, համաձայն որի՝ աշխատավարձի հաշվարկման է վճարման հետ կապված գործատու-իրավասուբյեկտների վերոթվարկյալ գործողություններն (անգործությունը) իրենցից հասարակական վրանգավորություն են ներկայացնում, երբ խախտվում են Սահմանադրությամբ էլ միջազգային իրավունքով երաշխավորված՝ անձի աշխատանքային իրավունքները (աշխատավարձի իրավունքը), իսկ վրանգավորության աստիճանի տեսանկյունից ենթակա են վարչաիրավական ներգործության միջոցի: Այսպիսով, սահմանադրական դարարանը գտնում է, որ այդպիսի գործողություններն (անգործությունը) օրենսդրի կողմից իրավախախտում (ոչ իրավաչափ) որակելը հետապնդում է արդարացի, հետեւաբար՝ նաեւ սահմանադրաիրավական նպատակ, որն իր հերթին կոչված է նաեւ ապահովելու սահմանադրական օրինականության անխախտելիությունը:

6. Անդրադառնալով վիճարկվող նորմերի սահմանադրականության, դրանց իրավական միակերպ էլ որոշակի ընկալման վերաբերյալ դիմող կողմի հարցադրումներին՝ սահմանադրական դարարանն անհրաժեշտ է համարում վեճի առարկա խնդիրը դիտարկել համակարգային իրավակարգավորման բովանդակային առանձնահատկությունների բացահայտման տեսանկյունից, նկատի ունենալով այն

հանգամանքը, որ նվազագույն աշխատավարձի իրավունքի, դրա խախտման սուբյեկտիվ դրսեւորումների, առաջացած իրավական հետեւանքի եւ այդ իրավունքի պաշտպանության հետ կապված հարաբերությունները ՆՏ իրավական համակարգում ենթարկված են սահմանադրաիրավական եւ օրենսդրական համալիր կարգավորման (աշխատանքային, վարչաիրավական եւ վարչադատարական): Մասնավորապես, եթե նվազագույն աշխատավարձի (աշխատավարձի) սահմանադրական իրավունքի իրացման հետ կապված գործաբաշխման-իրավասուբյեկտի եւ աշխատողի փոխադարձ իրավունքների իրականացման ու պարտականությունների կարարման ընդհանուր պայմանները կարգավորված են ՆՏ աշխատանքային օրենսգրքով, իսկ նվազագույն աշխատավարձի չափը սահմանված է «Նվազագույն ամսական աշխատավարձի մասին» ՆՏ օրենքով, ապա գործաբաշխման աշխատողին աշխատավարձի հաշվարկման ու վճարման հետ կապված իր պարտականությունների չկատարման կամ ոչ պարզաճ կատարման արդյունքում առաջացած հետեւանքների իրավակարգավորման հարցերը՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգրքով, իսկ այդ հետեւանքներով պայմանավորված հարկադրանքի կիրառման դատական ընթացակարգը՝ ՆՏ վարչական դատարարության օրենսգրքով: Ներեւաբար, իրավական այդ ակտերի համապարասխան նորմերի իրավական բովանդակության մեկնաբանմամբ է նաեւ պայմանավորված վիճարկվող նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը:

Նկարի ունենալով սույն գործով վեճի առարկա խնդրում «գործաբաշխման», «մեղք» «բուրժուազիզմի» եզրույթների իրավական բովանդակության բացահայտման եւ ճշգրիտ մեկնաբանման կարեւորությունը, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՆՏ աշխատանքային օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի համաձայն՝ «գործաբաշխման աշխատանքային հարաբերության այն մասնակիցն է, որն աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա եւ (կամ) օրենքով սահմանված կարգով օգտագործում է քաղաքացիների աշխատանքը»: Միաժամանակ, նույն հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված է, որ «գործաբաշխման կարող է լինել աշխատանքային իրավունակություն եւ գործունակություն ունեցող իրավաբանական անձը՝ անկախ կազմակերպական-իրավական եւ սեփականության ձեւից, գործունեության բնույթից եւ տեսակից եւ ֆիզիկական անձը»: Օրենսգրքի 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված է, որ գործաբաշխման իրենց աշխատանքային իրավունքները եւ պարտականություններն իրականացնում են «իրենց մարմինների միջոցով ... գործաբաշխման կանոնադրության եւ նրա հաստատման (ընդունման) իրավական ակտերի հիման վրա»:

Այսպիսով, աշխատողի աշխատավարձի իրավունքի խախտման դեպքում առաջացած վարչական պատասխանատվության կամ զանցանքի սուբյեկտի իրավական ինքնությունը, զանցանքի սուբյեկտիվ կողմը որոշելու համար անհրաժեշտ է ՆՏ աշխատանքային օրենսգրքի վերոհիշյալ նորմերը համադրել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի սույն գործով վիճարկվող նորմի, ինչպես նաև օրենսգրքի 10-րդ և 11-րդ հոդվածների դրույթների հետ: Արդյունքում՝ ակնհայտ է, որ վերջիններում, որպես վարչական իրավախախտում կատարած անձի (կամ զանցանքի սուբյեկտի) օրենսդիրը նկատի ունի բացառապես գործառու-ֆիզիկական անձին, որը մի դեպքում՝ դիտարկությանմբ, մեկ այլ դեպքում անգու-շույթյամբ զանցանք կատարելիս «գիտակցել է», «կանխապես է» իր գործողության կամ անգործության հակաիրավական բնույթը: Ներելաբար, անհիմն են դիմող կողմի պնդումներն այն մասին, թե որպես պատասխանատվության ենթակա գործառու պետք է հանդես գա իրավաբանական անձը: Ըստ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ գործող օրենսգրքի (ընդունված՝ 06.12.1985թ.)՝ իրավաբանական անձինք օժտված չեն վարչական զանցանքի սուբյեկտի հատկանիշներով: Ներելաբար, օրենսգրքի վիճարկվող նորմի իմաստով պատասխանատու սուբյեկտ հանդես գալ կարող է միայն ֆիզիկական այն անձը, ով իրավաբանական անձ հանդիսացող գործառուի կանոնադրության (իրավական այլ ակտի) հիման վրա իրականացնում է գործառուին բնորոշ աշխատանքային համապատասխան իրավունքներ ու պարտա-կանություններ, այդ թվում՝ կապված աշխատավարձի հաշվարկման ու վճարման հետ:

Նարկանշական է, որ իրավաբանական անձ և ֆիզիկական անձ-գործառու սուբյեկտիվ հարաբերությունների իրավակարգավորման նույնպիսի սկզբունք է ամրագրված ՆՏ օրենսդրության այլ ակտերով, մասնավորապես՝ փնտեսավարող սուբյեկտների գործունեությունը կարգավորող: Այսպես, «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՆՏ օրենքի (ՆՕ-252) 35-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ ընկերության ընթացիկ գործունեության ղեկավարումն իրականացվում է ընկերության գործադիր մարմնի կողմից, որի ներքո ըստ նույն օրենքի 43-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ հասկացվում է գլխավոր փնտենը, նախագահը և այլք: Մասնավորապես, գործադիր մարմինն է ընկերության անունից իրականացնում գործառուի աշխատանքային լիազորությունները (կնքում աշ-խատանքային պայմանագրեր և հսկողություն իրականացնում դրանց կատարման նկատմամբ): Այսինքն՝ փյայ դեպքում իրավաբանական անձի գլխավոր փնտենն է (նախագահն է) պատասխանատվություն կրում ընկերության աշխատողների

աշխատանքային իրավունքների (այդ թվում՝ աշխատավարձի իրավունքի) պահպանման համար:

Ինչ վերաբերում է դիմող կողմի առաջադրած գանգանքի սուբյեկտիվ կողմի՝ մեղքի դրսևորման առանձնահատկություններին, ապա յուրաքանչյուր դեպքում աշխատանքային օրենսդրության կարարման նկատմամբ պետական հսկողություն (վերահսկողություն) իրականացնող մարմնի (ՆՏ աշխատանքային օրենսգրքի 34-րդ հոդված) խնդիրն է պարզել վարչաիրավական պարասխանավության ենթակա իրավասու անձի մեղքը, դրա դրսևորման ձևը (դիտարկությունը կամ անգույշությունը) և աստիճանը (Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգրքի 32, 33 և 34-րդ հոդվածներ):

Անդրադառնալով վիճարկվող նորմի իմաստով կիրառման ենթակա վարչական փուլի փուլերին՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «փուլանքը», որպես այդպիսին, նախատեսված է Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգրքի 23-րդ հոդվածում (1-ին մասի 2-րդ կետ): Այն որպես հարկադրանքի միջոց նախատեսված է օրենսգրքի նորմերի ճնշող մեծամասնությունում, այդ թվում՝ վիճարկվող նորմում: Այդ նորմերի համադրված վերլուծությունը միանշանակ վկայում է, որ «փուլանքը» դրսևորվում է որպես պարասխանավոր իրավասուբյեկտից հիշյալ օրենսգրքով սահմանված չափով (կայուն գումարի կամ նվազագույն աշխատավարձի հաշվարկային չափի նկատմամբ բազմապատիկ ցուցիչով արտահայտված) դրամական միջոցների (ՆՏ դրամով) հարկադիր բռնագանձմամբ: Ինքնին, պետական (վարչական) հարկադրանքի այդ փուլերի առկայությունը Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգրքում՝ սահմանադրականության խնդիր չի հարուցում: Տուգանքի այդպիսի փուլերը և չափը սահմանելն օրենսդիր մարմնի իրավասության խնդիրն է, իսկ դրա կիրառումը (բռնագանձումը)՝ որպես աշխատանքային իրավունքների պաշտպանության միջոց, իրականացնում է իրավասու դատարանը (ՆՏ աշխատանքային օրենսգրքի 38-րդ հոդված, ՆՏ վարչական դատավարության օրենսգրքի 8-րդ հոդված): Սահմանադրական դատարանը կարևորում է, որ անձի իրավունքների (այդ թվում՝ ՆՏ Սահմանադրության 32-րդ հոդվածի 2-րդ մասում երաշխավորված) պաշտպանության օրենքով սահմանված միջոցներով (ընթացակարգով) անվերապահ երաշխավորվի ՆՏ Սահմանադրության 18-րդ և 19-րդ հոդվածների պահանջների կատարումը, փվյալ դեպքում՝ ինչպես վարչական պարասխանավության ենթարկված անձի, այնպես էլ անձի՝ աշխատավարձի իր խախտված իրավունքի պաշտպանության (վերականգնման) խնդրում: Սահմանադ-

րական դափարանը գրնում է, որ սույն գործով վեճի առարկա իրավակարգավորման շրջանակներում այդպիսի երաշխիքներն առկա են:

Միաժամանակ, սահմանադրական դափարանը հարկ է համարում նշել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ նոր օրենսգրքի ընդունման, խորհրդային իրավակարգավորումների հարվածական փոփոխությունների ոչ նպատակահարմարության եւ առկա իրավակարգավորման շրջանակների հսրակեցման անհրաժեշտությունը՝ ելնելով **միջազգային ժամանակակից փորձի ուսումնասիրման արդյունքներից**: Մասնավորապես, դա վերաբերում է իրավակարգավորումների հայեցակարգային ամբողջականության եւ միասնականության երաշխավորմանը, վարչաիրավական հարաբերություններում իրավասուբյեկտության շրջանակների որոշակիացմանը, իրավաբանական անձանց վարչական պարասխանափոխության ենթարկելու խնդրի համակարգային կանոնակարգմանը, վարչական պարասխանափոխության՝ իրավական պարասխանափոխության այլ տեսակներից (քաղաքացիական, քրեական) սահմանազատելու իրավական չափանիշների առավել հսրակեցմանը եւ մի շարք այլ սկզբունքային՝ հայեցակարգային նշանակության հարցերին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դափարանի մասին» Նայասրանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Նայասրանի Նանրապետության սահմանադրական դափարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՆՏ օրենսգրքի 169.8-րդ հոդվածը համապարասխանում է Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՏՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

19 սեպտեմբերի 2012 թվականի
ՍԴՈ-1048